

СТРУКТУРА НА СЕМАНТИЧНОТО ПОЛЕ НА СЪЩЕСТВУВАНЕТО В БЪЛГАРСКИЯ, ЧЕШКИЯ И РУСКИЯ ЕЗИК

Проф. д.ф.н. Маргарита Младенова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ – София (България)

Резюме. Текстът е посветен на семантиката на предикатите от семантичното поле на съществуването и неговата структура в три славянски езика – българския, чешкия и руския. Подчертават се промените в това поле в българския език. Като част от полето се идентифицирани най-малко 179 глагола. Основен метод на изследването е компонентният анализ, чрез който се установяват вътрешните взаимовръзки между глаголите в рамките на семантичното поле. Цялостната структура на полето се състои от абсолютно ядро, две разширения на ядрото, същинска част и периферия. Констатирано е наличие на микрополе на одушевеността, пресичащо всички зони на полето от ядрото до периферията. Стига се до заключението, че ядро на полето е глагол с проста семантична структура от единствена съставляваща сема в семемата. Структурата на полето в трите езика е сходна, но запълването на отделните зони с лексикални единици проявява и значителни различия.

Ключови думи: съществуване; семантично поле на предикативната лексика; български език; чешки език; руски език; старобългарски език

1. Представеният тук текст съдържа в разширен вид доклад от XVII международен конгрес на славистите в Париж (24 – 30 август 2025 г.) със същото заглавие, посветен на методиката на изследване на семантиката на лексикалната група предикатна лексика, преобладаващо глаголна, означаваща съществуване в три езика, представители на трите групи славянски езици – български, чешки и руски. Водеща е идеята за систематизиране на факторите, които организират този тип лексика не само и дори не толкова с оглед на граматичната им функция, която е доста добре проучена. Обект на интерес е собственият семантичен потенциал на отделните лексикални единици, разработен въз основа на теорията за семантичните полета в областта на лексикалната семантика. Тя може да бъде приложена не само по отношение на екзистенциалното семантично поле, което анализираме тук, но и върху други семантични полета, които изразяват определен кръг значения. Основна е представата,

че от гледна точка на продуктора на текста изразяването на дадено значение се осъществява всеки път чрез конкретен подбор на езикови средства, чийто семантичен потенциал в общи линии съответства на неговото комуникативно намерение. В такъв смисъл лексикално-семантичните полета обективно съществуват в езиковото съзнание на носителите на дадения език и участват в комуникативния акт с онези свои елементи, които могат най-точно да изразят съответните значения. В техните рамки взаимоотношенията между лексикалните единици се определят от интензитета на изразяването на значение и вътрешните синонимно-антонимни отношения. Затова отделните лексеми се разглеждат като цяло, без разлика на конкретната форма при всяка употреба, като се вземат предвид и функциониращите със същото значение не само глаголни, но и паралелните им именни образувания, характеризиращи старинните глаголи с повече значения.

Изходна точка на нашата методика е представянето на отделните значения при многозначните думи като лексикално-семантични варианти (Ufimtseva, 1974; Bojadžiev, 2000), възникващи в резултат от развитието на действителността и на човешкото мислене. Продуктивността на тази представа се корени във възможността отделните лексикално-семантични варианти (ЛСВ) да се диференцират, без да се изключват взаимно (например при българския глагол *съм* – дали да го смятаме за спомагателен, или за пълнозначен глагол), да бъдат изследвани като членове на различни лексикално-семантични полета, като същевременно се запазва представата за тяхното лексикално единство. Тази методика беше използвана в изследване на посесивното лексикално-семантично поле върху материал от четири синхронни среза в развитието на българския, чешкия и руския език (Mladenova, 2018). В резултат се установи, че абстрактно извлечената структура на полето в трите езика е доста подобна, т.е. мисловната им основа се е развила паралелно, но непосредственото изпълване на отделните части на полето с лексикални единици проявява значителни различия. Подобно наблюдение изпъква и при анализа на материала от екзистенциалното лексикално-семантично поле.

Изследването на конкретните словоупотреби се извършва чрез компонентен анализ, при който се прилага основният семиотичен инструментариум, като при всеки неин лексикално-семантичен вариант значението се образува в резултат от взаимодействието на една или няколко семантични съставлящи (семи), обединени в общо значение (семема) за всеки ЛСВ на съответната дума (Borodina & Gak, 1979, pp. 10 – 11). Обект на анализ е значението на всяка семема и това налага да се разглежда материал, почерпан от непосредствени употреби на лексикалните единици в текст. Това позволява да се вземат предвид новите нюанси, продукувани от съответните прагматични условия, при които е употребена думата. Известно е, че подборът на лексеми като изразно средство за определена семантика се извършва всеки път в определени прагматични условия и

точно те стават причина за възникването на нови значения (Dimitrova, 2009, pp. 218 – 220) не само при номинация на до неотдавна непознати страни от действителността (обикновено чрез именни групи), но и при подбора на предикат за съответното съдържание (най-често с глаголна лексика), които са източник на семасиологични промени във функционирането им.

В резултат на изследването досега се установи, че за разкриване на структурата на семантичното поле, за което приемаме, че обективно съществува, е важно като ядро на полето да бъде избрана лексикална единица с проста семантична структура, т.е. с една съставляща сема в семемата. Това се налага, защото наборът от думи, около които се организират множество други думи със сходна семантика, е ограничен в сравнение с целия лексикален фонд на езика. Обективната основа за това са представите на носителите на съответните езици, при които стремежът да се изрази дадена семантика, дава достъпен за наблюдение сходен резултат, обикновено именно в лексема с проста семантична структура. Най-честа проява на този подбор са метазезикови текстове, където стремежът към точност и дешифрирането на значения естествено поражда употреба на едно или няколко езикови средства с проста семантична структура. Например у Апресян (Apresyan, 1962) няколко глагола от посесивното семантично поле – *да́ть*, *взять* и т.н. – се дефинират с помощта на ядрения за полето глагол *иметь*: ‘каузировать кого-то иметь’, ‘каузировать кого-то перестать иметь’ и т.н.). Причина за това е свойството на усложнената семантична структура, съставена от повече семи, да отслабва позицията на главната сема-ядро. От своя страна, усложнената семантика може да се структурира в няколко съставлящи, някои от които е възможно да се открият при множество предикатни изрази и да се появяват в различни семантични полета. Такъв е случаят с каузативната сема, която характеризира големи групи глаголи не само в двете досега изследвани лексикално-семантични полета – посесивното и екзистенциалното, но и изобщо се среща в много случаи извън тях – най-малко при глаголите за движение и при тези за положение в пространството. В такъв смисъл тя е, повече или по-малко, универсална. Важна роля за определяне ядрото на едно семантично поле играе и количественият показател – честотата на употреба съответства на интензивността, с която езиковият усет на носителите на езика ги насочва към дадена лексикална единица като средство за изразяване на търсения тип значение. Така съпоставката между основните глаголи изразители на определено съдържание и техните специализирани синоними показва много по-ниска честота на употреба при специализираните.

Що се отнася до лексикално-семантичните варианти на многозначните думи, естествено възниква въпросът какви и колко могат да бъдат ЛСВ на най-широко разпространените глаголи. Досегашното изследване показва, че при глаголите от двете анализирани семантични полета съществуват четири типа ЛСВ. Първият ЛСВ₁ е основният, който е присъщ не само на ядре-

ния глагол, но и на цялото семантично поле и се сигнализира от наличието на основната сема за полето в семантичната структура и на всички останали глаголи. Ако тя отсъства, лексемата, която не притежава тази сема, не може да се смята за част от съответното семантично поле. Например характерната за екзистенциалното семантично поле екзистенциална сема 'съществуване' е задължителна част от семемата при всички глаголи от това поле. Втори ЛСВ₂ характеризира многозначните глаголи, най-често старинни и присъстващи в ядрото на полето, които могат да се появят и в други семантични полета. Например българският глагол *имам*, който е ядрен за посесивното семантично поле със своя ЛСВ₁, исторически развива и ЛСВ₂. Той присъства в абсолютното ядро на екзистенциалното семантично поле с формата за 3 л. ед.ч. *има*, независимо от съгласуването с подлога. Като трети тип (ЛСВ₃) отделяме възможността за възникване на граматикализирани значения в най-широкия смисъл на този термин, т.е. не само като граматични форми, но и при възникване на допълнителни модални значения, които не съвпадат с чисто граматичните, но имат допирни точки с тях, най-вече по формалната особеност, че могат да образуват съставни сказуеми. И накрая като оформен самостоятелен ЛСВ₄ разглеждаме универсалната способност на лексиката от всички семантични полета да образува фразеологични съчетания, в които предикатната лексика може да участва с някой от първите си три ЛСВ, или, при възникването на идиоми, да изглежда напълно немотивирана от останалите три ЛСВ.

2. Въз основа на досегашните проучвания върху двете семантични полета – посесивното и екзистенциалното – можем да потвърдим тяхната продължителна историческа семантична близост, както и сложната им структура с множество лексикални единици, които обогатяват основното значение с редица разнообразни обстоятелства. Някои от тях са вградени в основното лексикално значение на глагола, други възникват в рамките на синтактичната му съчетаемост в различни дискурсни условия. Пример за това са глаголи като б. *изгоря*, *изпепеля* (някого, нещо), които съдържат екзистенциална, каузативна и фазова сема, съставлящи семемата 'каузирам край на съществуването'. Освен тази структура, характеризираща повече глаголи от екзистенциалното семантично поле, при тях е вградена и семата 'огнена стихия', която им е присъща. Подобно структуриране има и българският глагол *удавя* (някого), при който се наблюдава различна четвърта сема в семемата, освен екзистенциалната, каузативната и фазовата – семата 'водна стихия', която е вградена в семемата, като към нея се добавя и семата 'одушевеност (на обекта)'. По-различна е характеристиката на глагола б. *вижда се*, чийто ЛСВ₁ означава просто възможност да се види, т.е. наличие на оптическа и модална сема в рамките на основното му значение в лексикално-семантичното поле на глаголите за сетивни възприятия, но той развива и ЛСВ₂, екзистенциален, при който благодарение на дискурсните условия възниква, освен оптическата и модалната, още и екзистенциална сема и тя

го класифицира в периферията на екзистенциалното семантично поле. Оказа се, че количеството глаголи, образуващи двете споменати по-горе семантични полета – посесивното и екзистенциалното, е значително (в изследваните досега текстове варира според обема и тематиката на текста от 53 – 265 глагола със специфичен за всеки текст брой употреби).

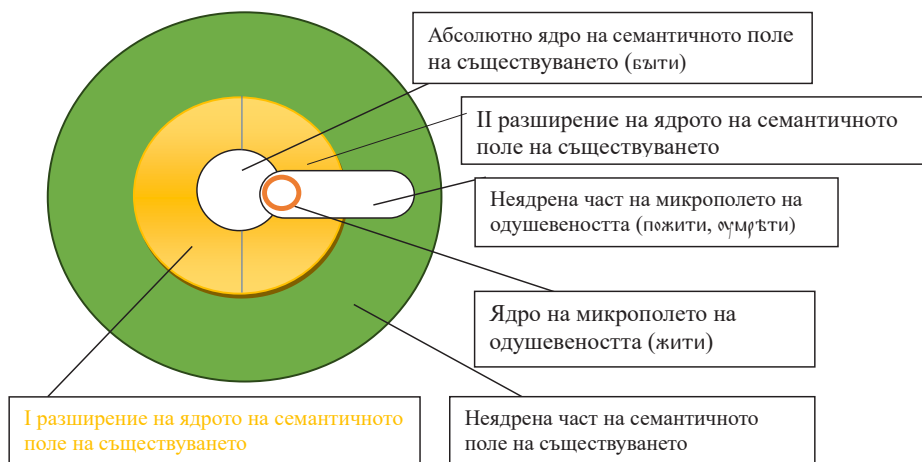
3. Определянето на главния ядрен глагол в семантичното поле на съществуването, както видяхме по-горе, се основава на това той да съдържа една съставляваща сема в семемата – екзистенциалната. В трите езика – българския, чешкия и руския – се натъкваме на значителни различия в това отношение. В чешкия език екзистенциалната функция се изпълнява изключително от глагола *být* ‘съм’ както в абсолютното, така и в разширеното ядро на лексикално-семантичното поле (напр. *Jsou takové případy. ‘Има такива случаи’*; *Na stole je kniha / Kniha je na stole* ‘На масата има книга / Книгата е на масата’). В това отношение той се намира най-близо до състоянието, което реконструираме за предписмената епоха в общославянския език-основа. Тази хипотеза се базира и на състоянието в старобългарския език, където функцията на ядрен глагол за полето се изпълнява от *бѣти*, етимологично идентичен с чешкия глагол *být* ‘съм’. При него най-ярко се откроява именно екзистенциалната функция на основната сема¹. Точно при тази функция в абсолютното ядро в българския език се наблюдава развитие: в новобългарските текстове абсолютното ядро вече се заема изцяло от глагола *има* с формата му за 3 л. ед.ч., като единствен формален показател за това, че е възникнал нов ЛСВ₂, е формалната му неизменяемост по лице и число. Тя определя и синтактичното му управление, без да се засяга изменението по време.

В българския език е по-сложно разпределението на глаголите в първото разширение на ядрото на полето (с изразена локализация), където присъстват и двата глагола – *съм* и *има*, при спазване на правилото, че при определеност на подлога се употребява форма от глагола *съм* (напр. *Книгата е на масата*), а при неопределеност на подлога – *има* (напр. *На масата има книга*). В руския език наблюдаваме по-различно състояние – съществуването без допълнителни обстоятелства се изразява с формата за 3 л. ед.ч. на глагола р. *быть* ‘съм’ – *есть* (напр. *Есть такие люди ‘Има такива хора’*), независимо от лицето и числото на подлога, подобно на формалната отлика при българското *има*. В разширеното ядро обаче (с включена локализация) играе роля глаголната категория време. В минало и бъдеще време се използва глаголът р. *быть*, докато в сегашно време предикацията се изразява безглаголно, само от присъствието на обстоятелство за място в изречението (напр. *Она здесь ‘Тя е тук’*, но *Мы там будем ‘Ние ще бъдем там’*), т.е. функцията на сказуемото се поема от обстоятелството.

В старобългарския език съществуване може да се изрази и безглаголно, но то не е напълно идентично с положението в съвременния руски. На първо

място, в количествено отношение тези употреби са представени много по-ограничено, отколкото употребите на **бъти** (в нашия материал открихме само 35 случая). При **бъти** в старобългарски вече присъства широкият обхват на функциите, които имат съответни лексико-семантични варианти – екзистенциални, посесивни, модални + граматикализирани, и фразеологични. Количествено преобладават граматикализираните употреби (ЛСВ₃) – 64,51% от откритите в нашия материал, което показва интензивно развитие на граматичните функции на **бъти** като спомагателен глагол още в предписмената епоха. Това съответства на теорията на К. Леман (Lehmann, 2002, p. 11), според която граматикализацията е развитие на нови значения в резултат от прагматичните условия и обусловената от тях честота на употреба.

4. Изследването на по-стари периоди в историята на трите езика разкрива една старинна възможност за недиференцирано изразяване на посесивно и екзистенциално значение, която по-късно е отпаднала и сега се открива само във фразеологизми. Формален показател на недиференцираното посесивно-екзистенциално значение е съчетанието от глаголи *съм* (р. *быть*, ч. *být* и стб. **бъти**) с дат. пад. на субекта и именит. пад. на съществуващата субстанция-посесум: стб. *дасть юмоу Гъ богъ столъ дагыда отьца нѣго и цѣсарьствоу нѣго не вѣдѣтъ конь'ца* ‘Господ Бог ще му даде трона на Давид, неговия баща и царството му няма да има край’ (Zaimov & Capaldo, 1982, p. 495). На този тип изказ обръща внимание Н. Савицки (Savický, 2005) с примера: *ѣсть ли отпускъ из Царьграда богатырямъ ‘има ли почивка от Цариград за юнаците’*. Той е запазен и в съвременния руски език в устойчивото съчетание р. *Бранить есть кому, кормить некому* ‘Има кой да ги ругае, няма кой да ги храни’. Наблюдава се и в съвременния чешки: *Komu není rady, tomu není pomoci* ‘Който не приема съвет, за него помощ няма’; *Muž pracuje od rána do noci, ženě však – té není pomoci* ‘Мъжът работи от сутрин до мрак, за жената обаче няма помощ пак’. Този тип изказ е най-яркото доказателство за историческата близост между посесивното и екзистенциалното семантично поле. Конструкцията може да се разглежда и като изчезнало свързващо звено между отделните, вече диференцирани помежду си видове съвременни употреби на дателния падеж. Сред тях е и притежателната, понякога сочена като нововъведение, изместващо родителния падеж от посесивната му функция. Недиференцираното изразяване на притежание и съществуване, формулирано от дат. пад. при старобългарския глагол **бъти** и неговите съвременни рефлексии, е явно старинно и затова не подкрепя схващането за дателния притежателен като балканско нововъведение. Най-малко за старобългарския език, както и за руския и чешкия език, като част съответно от източнославянската и западнославянската група езици, това се оказва старинна форма за изразяване на съществуване във връзка с определен субект и спада към ядрото и на екзистенциалното, и на посесивното семантично поле.

Фигура 1. Схема на структурата на семантичното поле на съществуването (без периферията) в Супр.

На фиг. 1 е отразена структурата на екзистенциалното семантично поле с централно разположение на ядрото и две части на неговото разширение. В разширенията са представени предикати с по две съставлящи в семемата – главната за полето екзистенциална + локативна (I разширение) или екзистенциална + друга втора сема, освен локативната (II разширение). Обикновено тук се отнасят глаголи, съдържащи каузативна сема, времева сема и др. В разглежданите три славянски езика, включително старобългарския, сходната структура на семантичното поле на съществуването е заета от различни глаголи или предикатни изрази. Освен абсолютното ядро на полето и двете му разширения на схемата е отразена и неядрената същинска част на полето. Не е представена само периферията на екзистенциалното семантично поле, образувана от значителен брой глаголи от други семантични полета, като семантичното поле на глаголите за движение, за положение в пространството, за притежание, за запълване на пространство, на глаголите за сетивни възприятия и др. (срв. също Ivanova, 1978). Някои от тях съдържат по-голям или по-малък брой съставлящи семи в семемата, но тях ги разглеждаме като периферия поради обстоятелството, че в техния случай екзистенциалната сема се актуализира главно чрез синтактични съчетания, а не е вградена в основната семантика на всеки от глаголите, т.е. все още първичната роля на дискурсните условия е голяма, а ролята на основния им ЛСВ₁ не е напълно изследвана.

Със следните примери илюстрираме ядрото на полето, където различията между трите езика са най-изразителни²:

(1) р. Кто там?/83	б. Кой е?/145	ч. 'Kdo je?' /13:17
Это я./83	Аз съм.../146	'To jsem já...' /13:17
- (2) р. а впереди меня и внизу – слабенько освещенные, закрытые шторами мои окна/84
б. а пред мен, долу, бяха монте прозорци, /147
ч. а dole před sebou jsem viděl slabounce osvětlená zatažená okna svého bytěku./13:20

От двата примера ясно се откроява изразяването на съществуване в руски без помощта на глаголен предикат. Това принуждава преводачите да правят самостоятелен избор на преводно съответствие – в пример (1) и (2) в българския превод е употребен ядреният глагол от разширеното ядро *съм*, тъй като голяма част от текста е посветена на описание на дома на героя и следователно той е познат както за читателя, така и за героите събеседници, единият от които го описва. В чешкия превод на (1) също се използва глаголът *být* като най-често преводно съответствие, но в (2) преводачът е прибегнал до глагол от периферията на полето от групата на глаголите за сетивни възприятия, който е допустим от контекста и създава по-отчетлива актуализация на тази част от описанието.

5. На схемата се откроява и самостоятелното микрополе на одушевеността, към което спадат глаголите, чиято съчетаемост е ограничена от семантико-синтактично гледище до подлози, означаващи живо същество. В ролята на самостоятелно ядро на микрополето на одушевеността изпква глаголът б. живея/жити/р. жить/ч. žít, който е в синонимни отношения с ядрения за голямото семантично поле глагол *бъти* (съ тѣми хоштеѣтъ *бъти* • съ тѣми желанѣтъ *жити* ꙗроу да *бъ* ѿврѣтъ *лютеѣша* ѿ *нечловѣчнѣиша*, Zaimov & Capaldo, 1982, р. 445), както и с други глаголи, които определяме като специализирани. В съвременния български език например при употребите с екзистенциално значение от абсолютното ядро, ако нямат еднозначен контекст, обикновено значението се уточнява чрез синоним – б. *има* (= *съществува*) – както се вижда, образуван от другия корен на *бъти*. При употреби от първото разширение на ядрото, когато се изразява и локализация, синонимът е различен – б. *има* (= *намира се*). Синонимията изобщо е представена във всички семантични полета, защото тя е характерна за повечето лексикални средства от най-древни времена. В изследваните семантични полета (притежателно и екзистенциално) ясно се отделят микрополетата, характеризирани от присъствието на специфична сема (в полето на съществуването микрополето се диференцира чрез семата 'одушевеност'), която е присъща на цяла група глаголи и ги отделя като относително обособена част на полето. В притежателното

семантично поле се очертават две микрополета – на глаголите за търговски операции (б. *търгувам, купя/купувам, продам/продавам* и т.н.) и на посегателствата срещу чужда собственост (*крада/открадна, обера/обирам, грабя/ограбя* и т.н.).

6. В ядрото на двете семантични полета при появата на нов лексикално-семантичен вариант (в ново семантично поле) наблюдаваме формална диференциация, която не е неизбежна характеристика на нововъзникналия ЛСВ. При глагола б. *имам* (притежателен в ЛСВ₁) в процеса на обособяване на новото екзистенциално значение (ЛСВ₂), както е известно, се употребява само формата за 3 л. ед. ч., независимо от формалните характеристики на подлога (ср. б. *Там има много хора* – р. *Там много людей*), но се запазва темпоралната характеристика (б. *Там имаше/имало/ще има много хора* – р. *Там било/будет много людей*). Подобно формално ограничение се открива и при р. *есть*: р. *есть такие люди, но были/будут такие люди*. По подобен начин за р. *иметь* израз на екзистенциалния ЛСВ₂ е възвратната форма за 3 л. ед.ч. – *имеется*. Взаимодействието между ядрените глаголи на двете семантични полета протича по сходен начин, макар че в съвременните книжовни езици те значително се различават по стилистичната си характеристика. При много от останалите глаголи в екзистенциалното и посесивното семантично поле не е задължително да възникне формална разлика при оформянето на нов ЛСВ. Така в чешкия език дори при екзистенциалните употреби на глагола *mít* ‘имам’ няма формална съгласувателна разлика в сравнение с редовните притежателни употреби на глагола (срв. ч. *Dnes máme pěkné počasí* ‘Днес времето е хубаво’ и *My máme nově auto* ‘Ние имаме нова кола’). Понякога формалното различие се изразява във възвратна форма на глагола, както го виждаме при руския глагол *иметь*, чиято възвратна форма в 3 л. ед.ч. – р. *имеется* – е ядрена за екзистенциалното семантично поле.

7. С помощта на компонентен анализ, приложен към определена тематична част от предикатната лексика, се открива значително количество глаголи, способни да изразяват екзистенциално значение. В качеството на абсолютно ядро на екзистенциалното семантично поле обаче в историческа перспектива изпъква глаголът *бъти* ‘съм’, чиято семема първоначално е била изградена от единствената сема ‘съществуване’. Това е особеност не само на славянските езици, може да се смята, че тя е характерна за цялата група на индоевропейските езици, а и за някои екзотични езици (срв. Benveniste, 1974, pp. 204–208). За ранните периоди от развитието им откриваме и недиференцирано изразяване едновременно на съществуване и притежание, което в онези фази от развитието им запазва свое формално средство за изразяване на това значение – съчетанието между глагола *бъти* и дателен падеж на посесора. Резултатите от представения тук анализ потвърждават предложената от Е. Бенвенист хипотеза, че в древните езици изразяването с помощта на глаго-

ли от типа на б. *съм* е свързано с вътрешни същностни отношения, докато с помощта на глаголи от типа на б. *има* са се изразявали по-скоро външни взаимовръзки. Процесът на историческото развитие включва продължаващо взаимодействие между глаголите от екзистенциалното и от посесивното семантично поле. Сред тях се откроява граматикализацията на първоначалния ядрен екзистенциален глагол и първоначалния ядрен посесивен глагол при изразяването на сложни темпорални отношения от типа на тези при индоевропейския перфект. Това се потвърждава и от разгледания тук езиков материал, където не само двата ядрени глагола, но и други представители на двете семантични полета проявяват склонност да образуват съставни сказуеми, като се натоварват с функцията на спомагателен глагол в тях. Съвременното състояние на тези глаголи показва, че и взаимодействието между двете семантични полета е исторически обусловено и продължава в процеса на индивидуалното развитие на езиците.

Благодарности

За участието в XVII международен конгрес на славистите с настоящия текст дължа благодарност за любезното съдействие на Проект SUMMITT № BG-RPR-2.004-0008 на Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

ЛИТЕРАТУРА

- Апресян, Ю. Д. (1962). *Экспериментальное исследование семантики русского глагола*. Наука.
- Бенвенист, Э. (1974). *Общая лингвистика*. Прогресс.
- Бородина, М. А. & Гак, В. Г. (1979). *К типологии и методике историко-семантических исследований*. Наука.
- Бояджиев, Т. (1999). Фонетика, Лексикология и фразеология, Словообразуване. В: Бояджиев, Т., Куцаров, И., Пенчев, Й. (ред.). *Съвременен български език. Фонетика, лексикология, словообразуване, морфология, синтаксис*. Петър Берон – Изток – Запад.
- Георгиев, И. (1983). Изреченията с екзистенциално значение в българския и руския език. *Съпоставително езикознание*, 8(1), 4 – 14.
- Димитрова, Ст. (2009). *Лингвистична прагматика*. Велес.
- Займов, Й. & Капалдо, М. (1982). *Супрасълски или Ретков сборник в два тома*. Й. Займов. Увод и коментар на старобългарския текст. М. Капалдо. Подбор и коментар на гръцкия текст. Т. 1. БАН.
- Иванова, К. (1978). Българските глаголни лексеми с екзистенциална семантика и тяхното отношение към граматиката. *Български език*, 28(3), 224 – 228.
- Младенова, М. (2018). *Семантика на притежателните глаголи в българския, чешкия и руския език*. Св. Климент Охридски.

- Уфимцева, А. А. (1974). *Типы словесных знаков*. Наука.
Lehmann, C. (2002). *Thoughts on grammaticalisation*. ASSidUE.
Savický, N. P. (2005). Existenciální věty v historické perspektivě: osudy indoevropského *es-. *Slovo a slovesnost*, 66(4), 261 – 269.

Acknowledgements and Funding

I owe a debt of gratitude to the Project SUMMITT № BG-RPR-2.004-0008 of Sofia University "St. Kliment Ohridski" for its kind help in my participation in 17th International (Extraordinary) Congress of Slavists in Paris (August 25 – 30 2025).

REFERENCES

- Apresyan, Yu. D. (1962). *Eksperimental'noe issledovanie semantiki russkogo glagola*. Nauka.
Benveniste, E. (1974). *Obshchaja lingvistika*. Progress.
Boyadzhiev, T. (1999). Fonetika, leksikologiya i frazeologiya, slovoobrazuvane. In: Bojadzhiev, T., Kutsarov, I., Penčev J. (eds.). *Săvremen en bălgarski ezik. Fonetika, leksikologiya i frazeologiya, slovoobrazuvane, morfologiya, sintaksis*. Petăr Beron – Iztok – Zapad.
Borodina, M. A. & Gak, V. G. (1979). *K tipologii i metodike istoriko-semanticheskikh issledovanij*. Nauka.
Georgiev, I. (1983). Izrechenijata s ekzistencialno značenie v bălgarskiya i ruskiya ezik. *Sapostavitelno ezikoznanie*, 8(1), 4 – 14.
Dimitrova, St. (2009). *Lingvistichna pragmatika*. Veles.
Ivanova, K. (1978). Bălgarskite glagolni leksemi s ekzistentsialna semantika i tyahното otnošenje kă m gramatikata. *Bălgarski ezik*, 28(3), 224 – 228.
Lehmann, C. (2002). *Thoughts on grammaticalisation*. ASSidUE.
Mladenova, M. (2018). *Semantika na pritezhatelnite glagoli v bălgarskiya, cheshkiya i ruskiya ezik*. Sv. Kliment Ohridski.
Savický, N. P. (2005). Existenciální věty v historické perspektivě: osudy indoevropského *es-. *Slovo a slovesnost*, 66(4), 261 – 269.
Ufimtseva, A. A. (1974). *Tipy slovesnyh znakov*. Nauka.
Zaimov, J. & Capaldo, M. (1982). *Suprasălski ili Retkov sbornik v dva toma*. Y. Zaimov. Uvod i komentar na starobălgarskiya tekst. M. Capaldo. Podbor i komentar na grătskiya tekst, I. BAN.

STRUCTURE OF THE SEMANTIC FIELD OF EXISTENCE IN BULGARIAN, CZECH AND RUSSIAN

Abstract. The paper discusses the lexical semantics of predicates in the semantic field of existence and its structure in three Slavic languages – Bulgarian, Czech and Russian. The transformations in this field in Bulgarian are emphasized. 179 verbs at least are identified as a part of the field. Component analysis is the main method for the study of their internal relations. The structure of this relations is presented as consisting of an absolute nucleus, two extensions of the nucleus, a proper part and a periphery of the semantic field. The microfield of animacy is situated as a part of all the sections of the semantic field of existence. The analysis lead to the conclusion that the nucleus of the semantic field is a verb with a simple structure containing only one seme in its sememe. In the three Slavic languages the structure of the semantic field is similar, but the concrete verbs in every part of the field may be different.

Keywords: existence; semantic fields of the predicate lexicon; Bulgarian; Czech; Russian; Old Bulgarian

✉ **Prof. Dr. Margarita Mladenova, DSc.**

ORCID iD: 0000-0003-2431-7531

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Faculty of Slavic Studies

Department of Slavic Linguistics

Sofia, Bulgaria

E-mail: margo@slav.uni-sofia.bg